

RAPPORT

9

DETKREATIVARUMMET-
EN PLATS OCH
ETT TILLSTÅND
7-8 februari 2003
NORBERG

Tomrummet behövs...

... för att otänkta tankar ska kunna tänkas och utvecklas.

Kreativitet och visioner är kanske de viktigaste drivkrafterna för att vi ska utvecklas som människor och för att en organisation, kommun eller bygd ska utvecklas.

Kreativitet är ingen självklarhet. Det krävs stimulans och positivt bemötande. Initiativ som inte får respons i någon riktning tenderar till att avmattas. Initiativ föds där och när någon upplever ett behov av förändring eller får stimulans i en händelse eller upplevelse. Det betyder att ett initiativ ofta åtföljs av flera och så är en ny process igång.

"En gnista syns bara i mörker" sa man i vårt samtal. Det bör inte tolkas så att vi måste gå ner i eländets mörker för att nya tankar ska lyftas fram – men det behövs såväl utrymme som syre för att tankar ska födas och brinna.

Framtidshyttan i Norberg och Mimerlavens återuppvaknande är goda exempel på resultatet av kombinationen behov – idé – initiativ – samverkan – handlingskraft.

Det som kreativitet handlar om.

Lasse Ernst

LOKAL KULTUR är ett programområde inom Stiftelsen framtidens kultur.

Människor och kreativa rum

Mimerlaven

Framtidshyttan

Kommunalrådet **Kent Persson** öppnade seminariet genom att hälsa oss välkomna till Norberg. Ett kallt och snöigt Norberg som just denna helg också stod som värddar för Kristinaloppet och Engelbrektloppet på skidor.

Ing-Marie Petersen-Jensen, projektledare för Framtidshyttan beskrev verksamheten som drivs av Norberg och Fagersta kommuner i samarbete med ett stort antal föreningar (idag tolv aktiva föreningar som driver lika många projekt).

Syftet är att göra trakten mer attraktiv att leva i, besöka och arbeta i, och metoden är att stödja det lokala föreningslivet att skapa och utveckla besöksmål och verksamheter med direkt anknytning till det industri-historiska kulturarvet. Forskare är knutna till projektet för att delta, följa arbetet, utvärdera det och fungera som bollplank.

Den första delen av projektet är nu avslutad och man vill nu fortsätta sitt arbete och förstärka sin roll som träffpunkt för olika kulturarbetare.

Ett telefonsamtal

Michael Christiansen berättade om när han i Köpenhamn en onsdag för 4 år sen fick ett telefonsamtal från sin moster i Norberg. "En tokig stockholmare vill rädda Mimerlaven från att rivas", sade hon.

Michael ringde den "tokige stockholmaren" **Dag Celsing** som då var projektledare för Projekt Framtidshyttan i Norberg. Dag och Michael möttes i Norberg och såg de fantastiska möjligheter som detta industriella kulturarv inrymde. Här fanns möjligheter att skapa något nytt och de fick många flera med sig i dessa tankar. Visst fanns det de som ansåg att Mimerlaven skulle rivas – den var ett monument över ett misslyckande snarare än över en viktig epok. Med målmedvetenhet tog Dag, Michael och många flera sig an Mimerlaven och idag står detta som en viktig symbol för utveckling snarare än för nedläggning.

Här genomförs t.ex. Norbergfestivalen med elektronisk musik som i somras hade 75 artister från 12 nationer och över 1000 besökare. Här finns ett ungdomens kulturhus och många planer för framtiden.

Inre och yttre platser i tillvaron

- Kreativitet är att försöka stilla en hunger. Det är en oerhörd tillgång att ha fått den kreativa gåvan och att kunna utveckla den.

Clarence Crafoord psykoanalytiker och författare formulerar bl.a. tankar kring de inre och yttre platserna i tillvaron.

- Det psykoanalytiska arbetet är en sorts arkeologi. Vår historia är idag vår tillgång. Vi behöver våra minnen för att kunna orientera oss i den yttre världen som är olika för oss alla. Hur vi uppfattar omvärlden beror på våra tidigare erfarenheter. Det är de som är vår kompass.

Kulturer och minnen i den enskilda människan formar hennes sätt att hantera nutiden och planera för framtiden.

Vi lever i gränstrakterna mellan det inre och det yttre livet. Vi för en ständig kamp för att leva det medvetna livet istället för det omedvetna.

- Vi är orationella och oförnuftiga men lyckas skapa korta ögonblick av rationellt tänkande och handlande. Vi för en förnufts kamp för att klara vår rationalitet.

Vi för hela vårt liv en dialog mellan vår yttre och inre värld. En dialog som har sina rötter i det samspel vi redan som spädbarn haft med vår moder. Ett samspel där barnet blir övertygat, bit för bit om att livet inte är farligt. Vi behöver även som vuxna ett gensvar från omgivningen. En drivkraft som får oss att kämpa vidare. En bekräftelse på vår självbild.

Clarence Crafoord avslutade med att säga att den kreativa gnistan kommer ofta i form av en överraskning - ...tänk om vi gör tvärtom... Det är då vi ska våga!

Citat

"Vi vill använda en bekant miljö på ett obekant sätt".

Bertil Hertzberg

Foto: Anna Kaijser och Clara Kugelberg.

Sex tallskogar

Av tradition anser vi att det är lättare att tänka där rummet inte pockar på uppmärksamhet. Så tänkte den amerikanske presidenten T. Jefferson då han skapade University of Virginia, så tänkte Platon och så tänkte man även då Lundagård i Lund kom till.

Thorbjörn Andersson är landskapsarkitekt och talade om platser där tankarna kan sväva fritt. "Att skapa rummet för de fria tankarna".

Thorbjörn beskrev sex tallskogar som bildar "platser där vi får plats":

Enskede skogskyrkogård - en bild av ett förändligt rum. Kallax flygplats i Luleå - där tallarna skapar en egen identitet åt flygplatsen. Det nya Nationalbiblioteket i Paris - med anlagd tallskog mellan de moderna husen. Ett rum för betraktelse. En lunga. Gävle begravningsplats - där skogsljuset ger krematoriet en zenbuddistisk inramning. Fårö - tallar på stranden, "Bergmans trädgård" med de vindpinade låga tallarna. Och japanernas favoritträd tallen - ett träd som ansas och putsas för att få rätt form.

Thorbjörns exempel visar på något som flera andra talade om, nämligen vårt behov av utrymme, av tomrum för att tankar, idéer och lösningar ska stimuleras och ges utrymme. Skogens träd, eller rättare utrymmet mellan träden, bildar ett rum där man vandrar, möter någon, och där tankarna föds och möts.

Citat

"Kreativa människor är kreativa på sina egna villkor och kan inte kommunstyras".

Dag Celsing

Gatan som forum

- Är gator och torg för lite använda för möten mellan människor?

Anna Kaijser och **Clara Kugelberg** har rest runt i Europa och tittat på hur människor använder gatan som forum för att sprida idéer. De har besökt bl.a. Italien, Danmark, Holland och Slovenien. Resultatet av deras resa blev en fotoutställning som har visats på Lava på Kulturhuset i Stockholm.

På gatorna rör man sig oftast snabbt i en målmedveten promenad mot ett bestämt mål. Ska man visa något, propagera eller underhålla måste det därför ske på ett snabbt och överraskande sätt. Musik är en inte ovanlig motbild mot det normala tillståndet på gatan. Men det finns många fler. Vi fick se exempel på bildkonst, matlagning, teater mm. Och höra talas om "Food not bombs", "Reclaim the streets" och "Loesje". Clara och Anna ställer frågan:

- Vem äger rummet?

För att gator och torg mera ska användas för att sprida de positiva bilderna anser de att det behövs:

- fler utrymnen för möten

- fler platser för graffiti

- inte så "rent och snyggt".

Kulturell infrastruktur

Jerker Söderlind och **Erik Dahlrot** från KTH, Institutionen för Infrastruktur talade om att kultur utgör en viktig beståndsdel i diskussionen om hur en stad ska växa och göras attraktiv för såväl besökare, företag och stadsvandrare.

Jerker Söderlind jämförde kulturen med de kanariefåglar man tidigare använde i gruvor. För att se om det fanns tillräckligt med syre i gruvgångarna använde man fåglarna, överlevde de och sjöng var det OK annars skulle inga gruvarbetare sändas ner.

Dagens urbana kanariefåglar – kulturen – de små teatergrupperna, gallerierna, är viktig för trivseln på gator och torg. Den dag då bara de rika företagen som har råd att betala de marknadsmässiga hyrorna finns kvar, har gatorna förlorat sitt liv. Sitt syre!

De stora institutionerna – elefanterna – kräver stora resurser, stor investering i byggnader och personal. Vad händer med innehållet då budgeten krymper? Behövs det elefanter eller kanariefåglar i Norberg?

- Det är i de skruviga lokalerna som de nya idéerna växer fram, säger **Erik Dahlrot** som talade om kulturarbetarna som vår tids nomader och nybyggare. I jakt på billiga lokaler flyttar de in, drar till sig andra. När det sedan blir ett eftertraktat och därmed ”dyrt område”, flyttar dessa nomader vidare till nya områden där de drar till sig andra, osv. osv.

Närvaro av kulturell verksamhet leder till lönsamhet för restauranger, affärer, hotell mm. Detta är problem i stadsplanering där kulturell verksamhet ofta är oberoende av platsen och skyr de allt dyrare områdena medan de stora som har de ekonomiska möjligheterna behöver de små för trivseln.

I den efterföljande diskussionen påpekade **Ants Viirman** att offentliga medel ofta går till ”fel” lokaler - stora specialanpassade lokaler för en stor betalande publik. Erik höll med och trodde att det kanske var lättare att bygga hus än att leda en liten kulturell nyskapande verksamhet.

Kreativa vägar och återvändsgränder

- Det är paradoxalt att prata om kreativitet och den dag man gör det är man nog död som kreatör.

Jakob Lind är vd på Futurniture som arbetar med att skapa idéer och att genomföra dem. Gruppen består av lika delar tekniker, administratörer och konstnärligt utbildade personer.

- Det går inte att skriva regler för hur en organisation ska bli kreativ. Däremot behövs motivation och en lämplig dos provokation. Vi skulle kunna definiera kreativitet med ”att hitta på” men det är än viktigare att definiera det som att ”kunna genomföra”.

Jakob förmedlade ”Weird Rules of Creativity” författade av Robert I Sutton:

När du anställer folk kan du:

Leta reda på några kul människor

- se till att de inte börjar bråka
- beröm dem för deras tidigare framgångar

eller

Leta reda på de som inte tycker som du

- få dem att börja bråka
- glöm tidigare framgångar

Du kan välja att anställa:

- de du gillar
- folk som lär snabbt
- folk du behöver

eller

- de du blir ovän med
- de som anpassar sig långsamt
- de du antagligen inte behöver

Du kan uppmuntra folk:

- att ta efter chefen

eller

- att strunta i chefen och göra motstånd

Thorbjörn Andersson tyckte att kreativitet har fått ett romantiskt skimmer och det för hans del istället handlar om att arbeta metodiskt, analytiskt och låta erfarenheterna styra. Han fick medhåll av **Clarence Crafoord** men innan det metodiska arbetet satte igång trodde han nog att de flesta av oss var inblandade i en vild och orationell tankeprocess.

Jakob Lind avslutade med att säga att även i ett företag med kreativiteten som arbetsätt och affärsidé, krävs det en värdegemenskap för att komma framåt.

- Det behövs definitivt mänskliga mötesplatser.

Citat

”Kommer man i vägen för en kreativ process är det inte säkert att man ska analysera utan bara köra på”.

Dag Celsing

Kan en kommun vara kreativ?

Sten R Janér är projektledare för Eksjö's jubileumsprojekt "Eksjö – 600 år 2003" och han berättade om sina erfarenheter av att som kommunalt anställd, med kreativa uppgifter, få gehör för tankar och initiativ i en politikerstyrd organisation. Det kommunala förvaltningsuppdraget och ansvaret för invånarnas skattemedel kan ibland, tillsammans med regelverk, göra att möjligheterna begränsas. Sten menar att en kommun i sig själv inte kan vara kreativ. Det är invånarna som kan ta initiativen och politikernas roll måste vara att ge utrymme, uppmuntran och stöd.

Vilken är politikernas roll för att skapa kreativa miljöer? **Kent Persson**, kommunalråd i Norberg, tror inte att man kan administrera fram kreativitet utan tror t.o.m. att kommunen ibland kan ha en negativ effekt. Så fort kommunen ska göra något så kommer lagar och förordningar in. **Ants Viirman** från Kommunförbundet tyckte att kommunerna noga skulle undersöka sina möjligheter. För ibland krymper de själva sitt eget handlingsutrymme. **Clarence Crafoord** menar att nöden är uppfinningarnas moder. En kreativ gnista tänds men syns bara i mörkret. Den upptäcks och inspirerar andra och förändringen börjar. Långsamt förändras ett skeende och nya strukturer bildas. **Bertil Hertzberg** tycker att vi har för mycket kulturpolitik. Vi försöker hela tiden att bli ense om saker. Bertil saknar det anarkistiska och former för att föra kulturella samtal. **Stig Henriksson**, kommunalråd i Fagersta tycker att kreativitet - makt - kontroll är ord som inte går ihop. Politiker kan inte styra allt i detalj utan måste våga chansa och inte tycka att det blir fel om det inte blir som förvaltningen tänkt sig.

En norsk Fantasiminister

- 2005 ska Norge som första land i världen ha ett Fantasidepartement och en Fantasiminister!

1999 skulle skolan i byn Näroset som ligger i Hedmark Fylke i Norge läggas ner. Istället för att acceptera problemet och finna sig så gick de boende i samhället samman och var överens om att det enklaste sättet att motverka en negativ utveckling var att välja en egen regering – utropa en fristat "Lucky Näroset" (jämför Fucking Åmål). Fantasiministern från Lucky Näroset **Hans Christian Medlien** berättade om sin regerings arbete.

Genom att använda den viktigaste av alla krafter - fantasin har man lyckats vända befolkningskurvan. Näroset har blivit en känd by. En by med underjordisk flygplats (!) och ett "juleträmuseum".

Hans Christians budskap framstod klart – med humor och glädje kan nyskapande och initiativ förändra en bys utveckling i positiv riktning. Bakom hans skämtsamma presentation finns ett allvar om hur man genom samarbete och kreativitet kan finna nya vägar och ny gemenskap.

Magisk kväll i Mimerlaven

På flera kilometers håll ser vi den stora betongbyggnaden som är upplyst av spelande ljus. Snön knarrar under fötterna. I de små fönstergluggarna 60 meter över marken lyser adventsljusstakarna och på toppen står en lysande julgran.

I den råa betongytans ljusblå belysning öppnar sig ett värmande gult ljus genom den öppna dörren och därinne möter en värld som den stannade av då gruvan lades ner. Balkar, traverser, rostiga ledningar, kablar. En värld full av möjligheter. Nere i källaren leder tända marschaller oss mot ett svart draperi. Där bakom hör vi musik och ett sorl. Och då vi öppnar upp kommer vi in i en ny värld. Det vackert dukade bordet med kandelabrar och god och vacker mat. Stiliga kockar står och väntar oss. Värme sprids från de brinnande gasollamporna och ett ljusspel i varma färger ger kontrast till vinterkylan därute och den industriella miljö vi just upplevt. Filmer visas på betongväggen och ur högtalarna strömmar elektronisk musik. Så kan en vinterkväll i Mimerlaven vara. Alla vi som fick uppleva detta kommer att bära det med oss länge och berätta för alla våra bekanta om denna magiska kväll som visade på möjligheterna.

- Vet du vad jag var med om i Norberg...

Nästa seminarium

**KULTURFÖRETAGAREN-
KONSTNÄR, ENTREPRENÖR OCH EKONOM**
14-15 mars 2003, Hultsfred

Information om kommande seminarier och aktiviteter inom LOKAL KULTUR finner du på vår hemsida: www.framtidenskultur.se/lokalkul

anmälan / information

Lasse Ernst, Anki Alm eller Anie Edéus
LOKAL KULTUR / EUREKA
Vickleby bygata 12
386 93 Färjestaden
Tel: 0485 - 366 60
lokalkultur@framtidenskultur.se
www.framtidenskultur.se/lokalkul